

VIERDE WERELDBLAD

PB-PPIB-16019
BELGIE(N)-BELGIQUE

ATD = All Together for Dignity / Agir Tous pour la Dignité / **Samen voor waardigheid**
www.atd-vierdewereld.be / Nr. 214 / maart 2021 / Verschijnt vier maal per jaar

07 Over burgers
achter hoge muren

08 'Het is belangrijk
dat verzet gehoord
wordt'

10 Je bent hier welkom

Uitgave van de Beweging
ATD Vierde Wereld
Victor Jacobslaan 12
1040 Brussel
(02) 647 92 25 / 647 99 00
contact@atd-vierdewereld.be
www.atd-vierdewereld.be
Internationaal: **www.atd-fourthworld.org**
Over de stichter: **www.joseph-wresinski.org/nl**
facebook.com/ATDVla

Verantwoordelijk uitgever:

Marijke Decuypere
Victor Jacobslaan 12
1040 Brussel
Foto's: ATD Vierde Wereld, tenzij anders vermeld.
Coverfoto: Pexels – Robert Nagy

**Voor giften van 40 euro of meer per jaar
ontvangt u een fiscaal attest.**

IBAN: BE89 0000 7453 3685
BIC: BPOTBEB1

U kan ATD Vierde Wereld
ook opnemen in uw testament.
Bij een duolegaat gaat een deel van uw
bezit naar uw erfgenamen en een ander
deel naar ATD Vierde Wereld.
De successierechten zijn dan lager
en worden betaald door
ATD Vierde Wereld.

GRAPHIUS

EDITO

PLAATS TEKORT

'In de daklozenopvang kan je geweigerd worden. Je trekt een kaart met de verkeerde kleur of de wachtrij is veel te lang. Waar je nooit geweigerd wordt, ook al is er plaats tekort, is in de gevangenis.' Dat was de rake opmerking van iemand met kennis van zaken.

Het zegt veel over de nauwe band tussen armoede, uitsluiting en opsluiting. Heeft ons land hierop een antwoord? Mensen die al uitgesloten zijn, worden hoe langer hoe meer gecontroleerd. De wet biedt hen niet langer de ultieme bescherming maar is eerder een bron van constante dreiging. Zo ontstaat een neerwaartse spiraal, die verder wegleidt van een wettelijk kader dat een schuiloord zou moeten bieden. Recent was er een voorstel van parlementsliden om zwangere vrouwen met drugsproblemen verplicht te laten opnemen. Het laat zich raden dat deze vrouwen geneigd zullen zijn om buiten beeld te blijven, om te overleven en ondergedoken te bevallen, zonder gebruik te maken van sociale voorzieningen, laat staan van prenatale bijstand.

In de voorbije jaren heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ons land met de vinger gewezen omdat de levensomstandigheden in onze gevangenissen vernederend en onmenselijk zijn. Daarom worden nieuwe gevangenissen gebouwd maar worden ook alternatieve vormen van vrijheidsberoving bedacht. Die zijn op zich waardevol maar dan wel voor wie voordien al een plaats had in de samenleving. Wat met de elektronische enkelband voor wie geen thuis heeft? Wat met een voorwaardelijke invrijheidsstelling voor wie nergens nog aansluiting vindt? De kans is groot dat deze maatregelen niet ten goede komen aan de meest uitgeslotenen. Zij blijven opgesloten.

Het is ontvondend dat het aantal gedetineerden de voorbije tien jaar buitensporig gestegen is, ondanks het feit dat buitenlanders die in België veroordeeld worden, nu hun straf kunnen uitzitten in hun thuisland. Harmonieus samenleven en de veiligheid die daarbij hoort, worden ondermijnd door de groeiende ongelijkheid. Bedoeld als plaats van straf en verbanning, versterkt de gevangenis de uitsluiting en geeft zo enkel een illusie van veiligheid.

Eventuele aanvaringen met justitie stonden van bij het begin een engagement bij ATD Vierde Wereld niet in de weg. De eerste vereniging die Joseph Wresinski wou oprichten in het kamp van Noisy-le-Grand, raakte niet erkend omdat sommige leden een strafblad hadden. Aymé, een van de eerste militanten in België, sloot zich bij de Beweging aan nadat hij te voet heel Frankrijk doorkruist had, waar hij de gevangenis van Baumettes (Marseille) verlaten had. Jarenlang bedreigd met uitwijzing, was hij een van de pioniers die pleitten voor een echt Europees burgerschap.

Als we de muren neerhalen die we optrokken met onze vooroordelen, als we sterke banden smeden met alle onzichtbare mensen, verbannen achter gevangensmuren of verborgen op vergeten plaatsen in onze samenleving, dan bouwen we aan een wereld die niemand achterlaat.

Mensen die deze uitdaging aangingen, getuigen hierover.

Georges de Kerchove
Nationaal Team

▲ Vinnie De Craim

GELUID

Het is een van de eerste zonnige dagen. Terwijl ik aan het poetsen ben, hoop ik straks nog tijd te vinden om buiten te genieten van het lenteweer. In gedachten hoor ik al het gefluit van vogels. Ik verheug me erop.

Twee uur later plof ik neer in mijn tuinstoel. Heerlijk!... Maar ik zit nauwelijks of mijn buurman trakteert me op zijn muziek. We delen niet dezelfde muzieksmaak. Weg is mijn rust want de decibels die uit zijn boxen knallen, overstemmen het bescheiden vogelconcert. Toch blijf ik goedgeluimd en wil me hieraan niet storen. Tenslotte heb ik verder geen last van mijn burens.

Bij Jessica is dat anders. Ze verhuist binnenkort want ze kon de geluidsoverlast in het appartementsblok waar ze woont niet meer aan. 's Nachts werd ze wakker van het geruzie van haar burens. En als de burens geen ruzie maakten dan was het de hond van twee verdiepingen hoger die 's morgens vroeg blafte waarop dan weer reactie kwam van de burens boven haar.

Jessica is niet de enige die met dit probleem worstelt. Op de voorbereidingen van de volksuniversiteit werd haar probleem onmiddellijk herkend. "Als ik thuis in mijn zetel zit" vertelde iemand anders, "hoor ik de deuren van mijn burens dichtslaan, precies of ze bij mij thuis zijn." Bij Karel is het momenteel alleen maar van middernacht tot zes uur 's morgens rustig. Zijn buurvrouw is de laatste maand voortdurend aan het schelden op Jan en alleman. Het geroep dringt de andere flats binnen. Ook een andere buurman maakt vaak behoorlijk lawaai. Karel weet niet hoelang hij het daar nog zal volhouden en wil ook verhuizen. De sociale huisvestingsmaatschappij heeft weinig oren naar zijn wens. Hij heeft toch al een woning en er staan er nog zo veel op de wachtlijst. Verhuizen kan hij wel vergeten tenzij hij op de privémarkt een betaalbare woning vindt. Maar dat is zoeken naar een speld in een hooiberg.

Marijke Decuypere

OVER BURGERS ACHTER HOGE MUREN

Mensen die de gevangenis van binnenuit kennen, ze zijn ons niet vreemd. Toeval? Nee, want burgers met een geschiedenis van armoede zijn oververtegenwoordigd achter de hoge muren. Dat verschillende medestanders en vrijwilligers actief en solidair zijn met gedetineerden is ook geen toeval. We hadden het plan opgevat om een rondetafelgesprek op te zetten. Corona stak er een stokje voor, maar drie mensen gingen vanop afstand in gesprek met ons. We vroegen aan Stefaan Segaert om het gesprek te begeleiden. Hij schreef neer wat hem trof.

In de zoomsessie peilen Donatienne, Mieke, Bernard, Guy en Marte naar ervaringen binnen de 'huizen die tussen doornen staan'. Ik refereer aan de titel van een theaterstuk uit 2004 met regisseur en schrijver Daniël Billiët in de Nieuwewandeling in Gent.

WAT VRIJWILLIGERS ZOAL DOEN IN DE GEVANGENISSEN

Het viel **Donatienne** op dat kwetsbare vrouwen waarmee ze schilderde en tekende, niet vertelden over hun familie die opgesloten zat. Naar kwetsbare mensen stappen was altijd al haar drijfveer en aanschuiven bij de bezoekers in de penitentiaire instelling van Merksplas was een haast evidente stap. Toen ze zag dat de vrouwen van haar creatieve activiteit ook in die rij bezoekers stonden, is het gesprek over hun familie wel op gang gekomen.

'De mannen in de instelling kunnen bij mij hun hart luchten, het is beter dat ze tegen mij klagen dan tegen de bewakers', zegt ze over haar werk. Na Merksplas volgde engagement in Turnhout en in Wortel. Een gemengd zangkoor van vrije en opgesloten burgers is een realisatie waar ze nog altijd trots op is. En die ze nu in coronatijd heel hard mist.

Bernard stelt zich voor. Na zijn onderwijsloopbaan kwam hij via een gespreksgroep in die grote en onbekende gevangenis van Brugge terecht. Het persoonlijk contact met de gedetineerden is erg verrijkend, getuigt hij. Bernard gaat op bezoek, er zijn elk weekend vieringen, maar corona heeft een grote impact. Een zoektocht naar alternatieven - korte bezinningsmomenten in kleine groepen - kan wel nog, maar op cel gaan is niet langer mogelijk en daardoor 'verliezen we contact'. Want sommige gedetineerden komen amper naar buiten, soms zijn wij het fragiele draadje naar de buitenwereld.

*'Er zijn mannen die
aan mijn vel blijven plakken,
ik krijg ze er nooit meer af'*

Mieke valt in. Via Donatienne botste ze op schrijvende en beklievende verhalen van Carrie, van Frank, van Roger,... 'er zijn mannen die aan mijn vel blijven plakken' zegt ze. 'Ik krijg ze er nooit meer af'. Ik zie geknik bij de anderen. Ze ontdekt al snel hoeveel gedetineerden en geïnterneerden in armoede zijn opgegroeid. Drie vierde van hen heeft een instellingsverleden, veel daders waren vroeger slachtoffers. Mensen die voor zedenfeiten zitten hebben het extra hard te verduren, ook door hun medegedetineerden. Ze worden vaak verstoten. Mieke spreekt diepe woorden uit: 'Daar mogen aanwezig zijn is heel bijzonder'. Waar mensen zich compleet verlaten weten.

Bernard Van Wildemeersch

Bernard is 68 jaar en gehuwd met Hilde. Samen hebben ze drie kinderen en tien kleinkinderen. Hij was godsdienstleraar in het secundair onderwijs en is actief in de West-Vlaamse basisgroepen. Tien jaar geleden werd hij medestander in de medestandersgroep ATD Brugge. Vanaf 2014 is hij vrijwilliger bij de aalmoezeniersdienst in de gevangenis van Brugge.

Mieke Van Dyck

Mieke is 80 jaar en volontaire bij ATD Vierde Wereld. In haar beginjaren werkte ze in Nederland en later ook lange tijd in Haïti en in Frankrijk, op het internationaal secretariaat. Ze was ook enkele jaren regionaal verantwoordelijke voor de acties van ATD Vierde Wereld in Latijns-Amerika. Terug in België werd ze actief lid van ATD Turnhout, de plaats waar ze nu woont.

Donatienne de Borman

Donatienne is 57 jaar. Samen met Louis is ze verward met 3 kinderen en bijna 6 kleinkinderen. Ze zijn sinds hun huwelijk medestanders van ATD.

Ze werkte 10 jaar als informaticus, daarna 10 jaar als vrijwilligster bij kansarmen en sinds 16 jaar is ze gevangenis-aalmoezenier in de Kempen. Ze is ook geboeid door de natuur en begeleidt 'bosbaden', een tijd in de natuur om te herbronnen. Dat zou ze graag opentrekken voor groepen van ATD. Contacteer haar als je belangstelling hebt voor je groep. (www.calendulaplus.be)

OVER DE BAND TUSSEN ARMOEDE EN DETENTIE

De vicieuze cirkel van armoede en uitsluiting is een diep onrecht. Al in het begin van iemands leven worden de kansen en moeilijkheden als harde bakens uitgezet. Niet iedereen in armoede belandt in de gevangenis, maar armoede is wel onlosmakelijk verbonden met de kans op een kort of lang leven achter de tralies.

Bernard vult aan dat een verblijf in de gevangenis ook soms tot armoede leidt. Armoede kan dus zowel oorzaak als gevolg zijn. Niet voor niets was 'Gevangen in armoede' ooit een campagne van Welzijnszorg.

DE DRIJVEREN VOOR HUN ENGAGEMENT

Bernard blikt terug op zijn engagement en stelt vast dat zoiets groeit. Door in contact te komen met mensen die opgesloten zitten in extreem moeilijke omstandigheden, wiens leven een puinhoop is, geraak je meer en meer geëngageerd en dus verbonden. Je leert gedetineerden als mens kennen, in elke mens steekt iets goeds, en een geschiedenis van verwaarlozing en sociale ongelijkheid verklaart veel. Waar je wieg heeft gestaan bepaalt heel sterk je latere leven.

Ook **Donatienne** wordt diep geraakt door het onrecht achter de muren. Twee derde van de gevangenen keert terug voor een tweede of derde of zoveelste keer. Recidive heet dat en het legt zware mankementen bloot van ons Belgische gevangenisstelsel. 'Er zit veel kwaadheid en onmacht in me, daarom tracht ik via infosessies burgers te sensibiliseren rond detentie en wat er allemaal misloopt. Zeker als ik een getuigenis van een ex-gedetineerde breng, heeft dat vaak veel impact op de beeldvorming van burgers buiten'.

▲ Zoomgesprek

Veel mensen stellen hun beeld bij zodra ze persoonlijk contact hebben. Dat is ook zo voor vluchtelingen, mensen met een beperking, mensen in armoede...

2014. Met het programma 'Tralies uit de weg', gespreksavonden tussen gedetineerden en vrijwilligers, zag ook Bernard een shift in mentaliteit bij de deelnemers ontstaan. Veel mensen stellen hun beeld bij zodra ze persoonlijk contact hebben. Dat is ook zo voor vluchtelingen, mensen met een beperking, mensen in armoede... Bernard wordt ook vaak getroffen door de financiële ongelijkheid. Een gedetineerde rookte krantenpapier omdat hij zich geen tabak kon veroorloven. Veel gedetineerden moeten zich behelpen met een beginnende pro deo-advocaat.

Mieke kent ook de verhalen van gevangenen die peukjes op de wandeling oprapen om toch maar aan een sigaret te geraken. Ze somt enkele uitspraken op van gevangenen die haar raken: 'Ik ben een dossier', 'ik ben geen mens meer', 'mijn gewone leven bestaat niet meer', 'ik ben niemand meer'. Dat je vrijheid wordt afgepakt en je totaal afhankelijk bent, is voor ons vrije burgers amper te bevatten. In het theaterstuk was er een uitspraak die me daaraan doet denken: 'Als ik in de spiegel kijk, vind ik niet dat ik op mijn strafblad gelijk'.

Maar ook nuance is op zijn plaats. Er zijn mensen die een verblijf in de gevangenis verkiezen boven een leven in chaos buiten, of een dakloos bestaan in een grauwe grootstad. 'Hier heb ik vrienden, een dak, eten.' Of soms klinkt het: 'Ik ben hier beter af dan mijn familie'.

HOE JE ALS VRIJWILLIGERS GEDRAGEN

Er zijn beambten (of 'cheffen' zoals ze op de gevangenisvloer worden genoemd) die niet altijd even menselijk zijn, of die je

een gevoel van ongewentheid geven. Het is van essentieel belang om ook empathie en waardering te tonen voor het personeel. Er is immers ook bewakend personeel dat miserie kent, cheffen die met een zware rugzak rondlopen.

Er is consensus aan de zoomtafel over het belang van een betere opleiding voor beambten. België kan zich spiegelen aan de opleiding in Nederland of in Scandinavische landen.

VEEL STAAT OF VALT MET EEN NETWERK

Ook het netwerk waarop gedetineerden kunnen terugvallen is heel ongelijk: er zijn mensen die heel veel gesteund worden, veel bezoek krijgen, perspectief hebben op een warme thuiskomst en er zijn er ook die op niemand kunnen terugvallen. Donatienne benoemt dat als volgt: 'De grootste armoede is een gebrek aan netwerk of sociaal contact'.

Er zijn ook mensen die sterven in de gevangenis, in de grootste eenzaamheid. Soms trommelt de pastoraal werker wat mensen op om iets te zingen op een begrafenis.

VERANDERING IS NODIG

We sluiten af met een politieke vraag: wat moet er volgens hen veranderen in de Belgische gevangenissen? Wat hopen ze voor de toekomst?

Donatienne vraagt ook aandacht voor de slachtoffers; zij verdienen het evengoed om beluisterd te worden. Het wordt vaak voor haar voeten geworpen op lezingen: 'de slachtoffers hebben ook levenslang gekregen'. Slachtoffers zijn ook de ouders van de gevangene. Zij zijn ook vaak getekend voor het leven. Via diensten als Justitieel Welzijnswerk die kinderbezoek organiseren, is er de voorbije decennia gelukkig ook aandacht voor de relatie kind-gedetineerde.

Er moet veel veranderen. Er is veel meer begeleiding nodig, zowel binnen (versterking van de diensten van bvb. het CAW) als buiten (goede opvanghuizen, goed uitgebouwde drugshulpverlening, laagdrempelige geestelijke gezondheidszorg...). Veel kleinere gevangenissen zijn noodzakelijk. Het model van De Huizen (deze vzw ijvert voor kleinschalige detentiehuisen) heeft veel meer toekomst dan de enorme mastodonten van vandaag als Brugge, Haren, Merksplas...

Ook werkgelegenheid is een punt. Verveling is een ernstig probleem in de gevangenissen. Veel gedetineerden brengen de dag slapend door om de tijd te doden.

Zowel Mieke, Donatienne als Bernard zijn scherp voor de huidige evolutie. Er is steeds minder personeel, steeds minder geld, steeds minder kansen voor sport en cultuur. 'In de zes jaar dat ik nu in het PC van Brugge kom, zijn we er niet op vooruitgegaan', stelt Bernard.

De opleiding moet beter en in de samenleving moet veel meer gesensibiliseerd worden. Dat gaat helaas tegen de stroom in. De roep voor hardere en langere straffen klinkt luid.

▲ Lichtstoet aan de gevangenis van Brugge op kerstdag 2020

Gevangenisren runnen is peperduur -150 euro per gedetineerde per dag - en de resultaten zijn bedroevend slecht. Nadenken over hoe het beter kan is een politieke en morele noodzaak.

Waarom wordt er niet veel meer ingezet op alternatieve straffen? Werkstraffen bijvoorbeeld. Net als elektronisch toezicht - hoewel ook een enkelband veel impact heeft op een mens - is het zaak om te zoeken naar manieren die minder ontwrichtend zijn voor een leven na de straf. Manieren die minder kans geven op recidive, die minder zinloos zijn, die meer herstellend zijn voor zowel dader, slachtoffer als samenleving.

Gevangenisren runnen is peperduur -150 euro per gedetineerde per dag - en de resultaten zijn bedroevend slecht. Nadenken over hoe het beter kan is een politieke en morele noodzaak.

SLOTWOORDEN

Marte is onder de indruk van zoveel verhalen en zoveel engagement. Donatienne vraagt wat haar is bijgebleven. Dat vooroordelen veel oplossingen in de weg staan, dat er nog een lange weg te gaan is naar meer menselijkheid in de gevangenisren en dat een beter gevangenisstelsel veel leed zou kunnen vermijden.

We kwamen dan wel niet fysiek samen, toch toont deze themababbel dat ook zoom ontzettend kan verbinden. De medestanders zijn blij met de aandacht van ATD voor de thematiek. Donatienne zegt: 'Dit werk raakt het diepste in mezelf'.

Tekst: Stefaan Segaert

Gespreksleiding: Marte Lorent en Guy Malfait

Over Stefaan Segaert:

Na een periode als buurt- en jeugdwerker leerde hij van 2002 tot 2012 de wereld van gevangenisren kennen. Zijn standplaats was de gevangenis van Gent, zijn werkgever CAW Oost-Vlaanderen, deelwerking Justitielel Welzijnswerk Gent.

Het was een erg verrijkende tijd, een job die aan zijn ribben is blijven plakken. Een job die confronteert met ongelijkheid, met uitsluiting maar ook met hoopverlening en samenredzaamheid. Als sociaal-cultureel werker had hij de kans om binnen de thema's cultuur en welzijn heel dicht en 'vrij'/bevrijdend met veel gedetineerden te kunnen werken. Dat drukte zich soms uit in het mee assisteren van een voetbalmatch op de wandeling, het uitwerken van een re-integratiegids met de gasten, het mee coördineren van sociaalartistieke theaterprojecten in samenwerking met De Vieze Gasten en Victoria De Luxe.

Wat hem bijblijft uit die tijd: het zorgvuldig bouwen aan een draagvlak met veel diverse spelers, ook bewakend personeel is een continue uitdaging. Gedetineerden zijn zoveel meer dan hun strafblad, ze zijn ook artiesten, basketters, goedschakers, ouders, zonen en dochters met soms veel te veel pijn in de rugzak.

▲ Een vergadering bij ATD Vierde Wereld

‘HET IS BELANGRIJK DAT VERZET GEHOORD WORDT’

Georges de Kerchove hing in 2013 zijn advocatentoga aan de haak, trok zijn wandelschoenen aan en was drie maanden onderweg naar Santiago de Compostella. Hoe zou hij zijn tijd zinvol besteden nu hij met pensioen ging? Al lopend kwam het antwoord en toen hij iets later de vraag kreeg om lid te worden van het Nationaal Team van ATD Vierde Wereld België, heeft hij ja gezegd. Vijf jaar lang schreef hij het editoriaal voor dit blad. We praten met deze Brusselaar over wat hem raakt en motiveert.

Je was voordien jarenlang voorzitter van ATD Vierde Wereld België en je slaagde er ook in je engagement sterk te verweven met je loopbaan als advocaat. Hoe is dat gegroeid?

Ik was een twintiger toen ik André Modave leerde kennen. Hij woonde in een verkrotte steeg in Molenbeek. Ikzelf worstelde toen met mijn rechtenstudies. Ik wilde niet zomaar in de voetsporen treden van mijn vader die advocaat was. De mensen waarmee André contact had, deden me toch inzien hoe zinvol dat kon zijn. Ik werd advocaat voor ‘Jan met de pet’. In die beginperiode trok ik met André naar de Samaritanessenwijk in de Marollen. We hadden gehoord dat hulpverleners het wilden opgeven: ‘We kunnen daar niets meer doen, de mensen zitten er de ganse dag op café.’ André wilde toch erheen. In die tijd had ATD ook een alfabetiseringsproject lopen. We gingen naar de cafés en ontmoetten er Jean-Paul. Hij was veertig maar had nooit leren lezen en schrijven. We zeiden dat de cursus ook voor hem was. “Als hij mag meedoen, dan zal het wel een school voor ezels zijn”

hoorden we. Iedereen was ervan overtuigd dat hij het niet zou aankunnen. Maar Jean-Paul deed het wel. Twee jaar later haalde hij een papier uit zijn jaszak. Het was de eerste keer dat hij, met anderen erbij, iets las. Er viel een ‘gewijde stilte’. Het was indrukwekkend. Sindsdien weet ik dat mensen in staat zijn hun grenzen te verleggen. Ik vond dat ik Jean-Paul eer moest doen en ook mijn grenzen verleggen. Dat heeft mij gemotiveerd om een boek te schrijven over de beginperiode van ATD Vierde Wereld in België. (*)

Je zoekt houvast in wetteksten. Mensenrechten zijn een hefboom om armoede uit te roeien. Maar er is meer nodig?

Dat armoede een schending is van mensenrechten, is een sterk idee van Joseph Wresinski, dat ik mee kon uitwerken. André Modave sprak toen voortdurend over Wresinski, de stichter van ATD Vierde Wereld. Het leek wel zijn goeroe, dus had ik helemaal geen zin om die man te ontmoeten en overstelp te worden met theorieën. Uiteindelijk ging ik toch mee naar Parijs. Het werd het omgekeerde van wat ik verwachtte.

Wresinski peilde naar mijn inzichten, vroeg me wat ik wist over armoede, en maakte notities. Hij vroeg me om dat idee van mensenrechten verder uit te werken en een tekst te schrijven voor Igloo (Franstalig tijdschrift van ATD in de beginperiode). Dat heb ik gedaan en dat thema heeft me nooit meer losgelaten.

Maar het heeft me ook geleerd dat de strijd tegen armoede niet kan teruggebracht worden tot enkel een juridische strijd. Zoals relaties in je gezin meer zijn dan een optelsom van rechten en plichten die je hebt tegenover elkaar, zo moet je ook in de samenleving werken aan een gemeenschappelijke toekomst waarin iedereen een plaats heeft. Het voorlaatste rapport van het Steunpunt gaat over armoede en burgerschap. Als je alleen maar als last beschouwd wordt, kan je geen burger zijn. Mensen in armoede willen ook meebouwen aan de samenleving.

In december 2020 noemde je de toestand zorgwekkend maar toch schreef je een hoopvol editoriaal: 'alsmaar meer mannen en vrouwen die het hoofd hoog houden'. Wat bedoelde je precies?

Die moed die ik indertijd zag bij Jean-Paul, die zie ik nog altijd en die blijft me verbazen. Ik zag de voorbije jaren hoe mensen deelnemen aan volksuniversiteiten of aan vergaderingen bij het Steunpunt voor bestrijding van armoede en bestaansonzekerheid. Gezien de moeilijke omstandigheden waarin ze leven, kost dit hen veel energie. Ze nemen daar het woord. Dat lijkt vanzelfsprekend maar dat is het niet voor mensen die nooit serieus genomen werden en weten dat het risico bestaat dat iemand hen de grond inboort met de opmerking dat wat ze zeggen onbelangrijk is en naast de kwestie.

Wat je zorgen baart, is dat mensen in armoede de laatste jaren steeds meer gecontroleerd worden op fraude. Wat is er aan de hand?

Voor alle duidelijkheid: ik ben tegen fraude, maar wie bedacht die definitie? Ik zie daar grove onrechtvaardigheden ontstaan. Met uitkeringen beneden de armoedegrens krijgen mensen de boodschap 'trek uw plan'. Dat doen ze ook maar dan krijgen ze te horen ze dat ze reglementen overtreden. Iemand zei me: "Eerst maakten ze bedelaars van ons, nu zijn we criminelen". Samenwonen bijvoorbeeld en je uitkering samen leggen, dat mag niet. Je moet inleveren. Dat is 'de prijs van de liefde'. Voor mensen met een handicap erkent men nu eindelijk dat dit niet redelijk is. Maar het onderscheid dat in de middeleeuwen gemaakt werd tussen goede en slechte armen, daarvan raken we maar niet verlost.

Mensen in armoede verzetten zich altijd op een of andere manier tegen die armoede. Hoe probeerde je dat te versterken?

Mensen zoeken uitwegen maar revolteren soms en kunnen daardoor nog meer in de problemen raken. Omgekeerd worden ze soms gekneveld door de armoede. Ze kunnen niet meer spreken, niet meer denken, ze raken verlamd. Het is belangrijk dat verzet gehoord wordt. Ik zie mijzelf als een tolk.

▲ Georges de Kerchove

De taal van mensen in armoede wordt vaak niet begrepen. Ik probeer wat zij te zeggen hebben een plaats te geven in het publieke debat, met artikelen in tijdschriften en kranten, in gesprek met mensen die verantwoordelijkheid dragen. Daarbuiten heb ik natuurlijk ook veel acties juridisch ondersteund. We vroegen – met succes – de afschaffing van de wet die landloperij strafbaar maakte. Tegen maatregelen die steden namen om bedelaars te verjagen spanden we rechtszaken aan. Onlangs gaven we onze visie over de stand van de Mensenrechten in België in het raam van het periodiek onderzoek dat de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties voert. Er zijn ook specifieke acties geweest, bijvoorbeeld tegen verhuurders die bewoners uitzetten zonder vonnis, tegen OCMW's die weigeren aanvragen te registreren of geen bijstandsuitkering willen toekennen aan daklozen.

Vijf jaar lang stippelde je mee de weg uit voor de beweging in België. Hoe kijk je daar op terug?

Het was als een orkest, we moesten eerst onze violen gelijk stemmen. Marijke, Carine, Brendan, Thibault en ikzelf, we vormden een Nationaal Team met een Vlaamse, een Waalse, een Brit, een Fransman en een Brusselaar, op de koop toe met uiteenlopende leeftijden. We moesten beslissingen nemen, organisatorisch liep het soms mis, maar het is vooral de zorg om mensen die me bijblijft, de aandacht voor wat elk van ons meemaakt. De armsten als referentie nemen, dat is tegen de stroom in roeien. Het is een beetje de kwadratuur van de cirkel. Je wilt vooruit, je wilt dat het verandert, maar je moet ook zorgen dat iedereen mee is, je moet soms op je stappen terugkomen, herhalen, zorgen dat wie het moeilijk begrijpt ook kan volgen. Dat was voor mij vaak confronterend. Dan dacht ik aan het Bijbels beeld van de herder die zijn kudde in de steek laat om het verloren schaap te zoeken. Ik heb veel mensen ontmoet, een grote samenhang gevoeld en kunnen werken in een omgeving die ik ervaren heb als een land van vrijheid.

Interview: M.T. Poppe

(*) G. de Kerchove, *Les gueux sont des seigneurs*, Editions Vie Ouvrière, Bruxelles 1992

▲ Laurence Pillet, Treyvaux, Zwitserland (©ATD Vierde Wereld – Zwitserland)

JE BENT HIER WELKOM

Vrouwen die in moeilijke omstandigheden leven, overal ter wereld, tonen opvallend veel veerkracht om te overleven en om solidair te zijn met anderen. De Internationale Vrouwendag, elk jaar op 8 maart, is een aanleiding om het lijden en het verzet van deze vrouwen te eren. Dat doen we hier met het verhaal van Laurence, een jonge Zwitserse vrouw.

Laurence kent armoede. Ze weet hoe het voelt om ergens niet welkom te zijn. Nu ze thuisloos is, verblijft ze in een nachtopvang, in Zwitserland, haar thuisland.

Een warm welkom

Laurence gaat vaak vroeg naar de slaapzaal van het opvangcentrum om mensen te begroeten. Vrouwen die voor het eerst in het centrum toekomen zien er moe en angstig uit. Laurence glimlacht naar hen en stelt zich voor. Ze kent de angst om een vreemdeling te zijn op een plek als deze. Bedachtzaam en attent maakt Laurence hen wegwijs.

Mensen hebben meer nodig dan alleen onderdak

“Als je niemand kent, heb je schrik om vragen te stellen”. Laurence vertelt het verhaal van een jonge vluchteling die er verloren uitzag. Laurence begreep dat deze jonge vrouw het beangstigend vond om naar de kelder te gaan om kleren af te halen. Dus ging ze met haar mee.

“Je moet je tijd nemen en rustig alles uitleggen. Ik ken een paar woorden in verschillende talen. Als ik de woorden niet ken, gebruik ik gebaren.”

Kleine dingen

“Iemand welkom heten zit in de kleine dingen”. Laurence noemt ook de Roemeense vrouwen in het opvangcentrum.

Ze spreken haar taal niet maar ze zijn lief en zorgen voor iedereen. *“Je zou denken dat ze hard geworden zijn door het moeilijke leven dat ze kennen, overal weggejaagd! Maar nee...”*

Een opvanghuis is nooit een “thuis”. De menselijkheid van een instelling zit niet in het gebouw zelf en komt ook niet enkel van de beroepsmensen.

De vrouwen die in het opvanghuis verblijven hebben de afwijzing, de verlatenheid en onverschilligheid van de straat ervaren. Aan de anonieme opvangmuren voegen ze goodwill, aandacht, tolerantie en liefde toe. Zij zijn degenen die van deze plek een “thuis” maken voor elkaar.

“Je bent welkom hier”

Zo vaak verleidt de wereld ons om muren op te trekken zodat we de realiteit niet zien. Ik herken dat, maar ik sluit me liever aan bij Laurence. Ik kijk liever naar de dingen door haar ogen, om ze duidelijk te zien en spontaan te reageren op een manier die de waarheid niet ontkent. Met kleine gebaren maakt Laurence een groot verschil. In haar wereld durven mensen die onzeker zijn over hoe in contact te komen met anderen, elkaar toch in de ogen kijken en zeggen: “Je bent hier welkom”.

*François Jomini,
Internationale Beweging ATD Vierde Wereld
Vertaling en bewerking: Marte Lorent*

CLEO KWAM, ZAG EN OVERWON!

Hoe een dierenvoedselbank onze aandacht kreeg

Het was tijdens een kerstfeest met de familie, in een tijdperk toen bubbels nog uit glazen kwamen en knuffelcontacten gewoon familie en vrienden heetten. Tante Gerda had in de krant een artikel gelezen over een dierenvoedselbank. Ze heeft sympathie voor mij en voor mijn engagement bij ATD Vierde Wereld en ze wou eens horen wat ik van zo'n initiatief vond.

Lang geleden, op een ander kerstfeest, hadden we een moeilijk gesprek. Vol enthousiasme was ze komen vertellen dat ze elke woensdag druk in de weer was bij de voedselbank. Ik had haar toen overdonderd met talloze argumenten waarom ik niet zo enthousiast was over voedselbanken. Ik had haar zelfs een stukje geschiedenis meegegeven en verteld hoe Joseph Wresinski in de beginjaren van ATD Vierde Wereld mensen zoals zij buitengeschopt had omwille van de gaarkeuken die ze hadden in het daklozenkamp van Noisy-le-Grand. Ik zag zo het bloed uit Tante Gerda haar gezicht wegtrekken, maar ik dramde door. Was het jeugdige overmoed of blinde ideologie van mijn kant? Hoe kon tante Gerda oren hebben naar mijn dogmatische antwoorden, als ik niet eerst naar haar luisterde? Dan zou ik waarschijnlijk begrepen hebben dat we eenzelfde verantwoordiging deelden over het feit dat mensen in België onvoldoende inkomen hebben om menswaardig te leven. Oké, ons antwoord daarop verschilde, maar we hadden meer met elkaar gemeen dan ik toen begreep.

Bijna 20 jaar later kreeg ik een herkansing aangeboden. Het gesprek was een stuk genuanceerder: we spraken onze verantwoordiging uit over het feit dat mensen in België in de 21e eeuw onvoldoende inkomen hebben om hun huisdieren goed te kunnen voeden. En hoe belangrijk huisdieren zijn voor mensen in armoede. Sinds haar man gestorven was kon tante Gerda ook niet meer zonder haar hondje.

Dat laatste wou ik wel geloven, maar ik kon mij niet veel erbij voorstellen. Ondanks mijn roots in de boerenstiel had ik geen bijzondere band met dieren, laat staan huisdieren. Dieren horen buiten en ze moeten iets opbrengen, dat was mij met de moedermelk meegegeven. Een oude koe die te weinig melk gaf, werd verkocht. Het is pas anderhalf jaar geleden dat die filosofie onderuit werd gehaald. Toen zich een nieuwe verhuis aankondigde, had onze jongste ons voor een keuze gezet: "Ik krijg een kat of ik verhuis niet mee." Een echt dilemma was het niet, zo gezegd, zo geschiedde: enkele weken na de verhuis gingen we een poes ophalen in een dierenasiel. Ze werd Cleopatra gedoopt, Cleo voor de vrienden. En Cleo deed zoals haar historische voorgangster gezien had van haar minnaar Julius Caesar: ze kwam, ze zag en overwon! In een mum van tijd wist ze alle harten te overen, niet in het minst dat van mij.

Toen een tijdje geleden de vraag kwam of we in het Vierde wereldblad aandacht konden schenken aan een recent opgerichte dierenvoedselbank is het dankzij Cleo dat we die vraag ernstig genomen hebben.

Guy Malfait

Meer info? Contacteer dierenvoedselbank Opwijk: dierenvoedselbankopwijk@gmail.com (Tom Bosman)

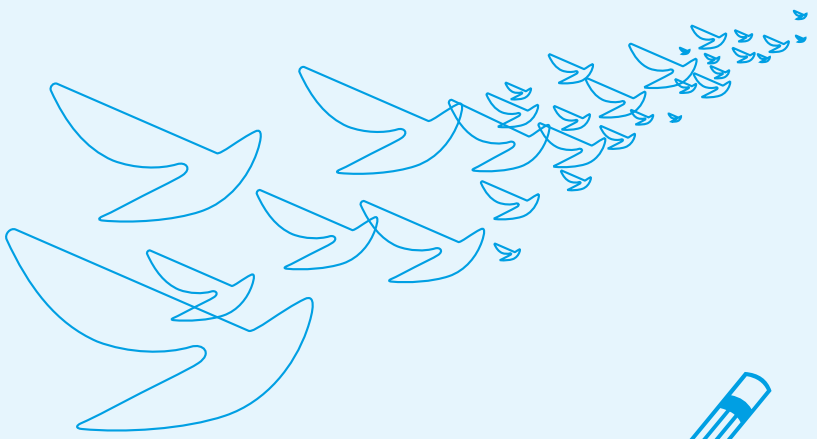

▲ Vinnie De Craim

Kiezen voor een hond

R. koopt hondenbrokken in de plaatselijke supermarkt. Ze wordt er soms op aangesproken. R. heeft een moeilijk leven. Voor zichzelf doet ze beroep op de voedselbank. "Maar ze heeft wel geld voor hondenvoer." Het is een kenmerk van armoede: anderen die keuzes voor jou maken of je zeggen wat jij zou moeten doen of laten. R. geeft niet toe. Het is haar manier om zich te verzetten tegen de omstandigheden waarin ze moet leven. De hond is haar dierbaar. Ze wil goed voor hem zorgen.

Vooroordelen? Meer info op www.aandeonderkant.be

KALENDER

VOLKSUNIVERSITEIT VAN DE VIERDE WERELD

Zaterdag 13 maart

Plaats van dialoog en vorming met mensen in armoede

BEDANKT!

**VOOR DE WEEK VAN DE VRIJWILLIGER WILLEN
WE ONZE VRIJWILLIGERS EXTRA IN DE BLOEMETJES ZETTEN.
ONDANKS DE VELE BEPERKINGEN DOOR DE CORONACRISIS,
BLIJVEN ZIJ ELK OP HUN EIGEN MANIER EEN STEEN(TJE) BIJDRAGEN.**

www.vrijwilligersweek.be ▲

Zin om vrijwilliger te worden bij ATD Vierde Wereld?

Laat het ons weten via contact@atd-vierdewereld.be

(of mail ons je telefoonnummer, dan bellen we je op)!

Ben je geïnteresseerd in onze activiteiten en wens je meer info?

Stuur ons een mail: contact@atd-vierdewereld.be.

Raadpleeg onze website: www.atd-vierdewereld.be